

**KENTLEŞME VE
KONUT
POLİTİKALARI**

KISA ÖZET

KYT301U

1. Ünite – Kentleşme ve Kentleşmenin Nedenleri

KENTLEŞME VE KENTBİLİM

Kent bilim: Disiplinlerarası özelliğe sahip, kent ve kentleşme ile ilgili konuları araştıran ve analiz eden bilim dalıdır. Kentçilik biliminin kamu yönetimiyle ilgisi, yerleşme alanlarındaki mülkiyet hakkının kullanılması dolayısıyladır. Yerleşme alanlarında merkezi otorite ve mahalli otoritelerin getirmiş oldukları sınırlamalar ve kamu yararı açısından yaptıkları düzenlemeler bu iki disiplinin yakın ilişkisine sebep olmaktadır. Kentbiliminin ilgili olduğu bir başka bilim dalı da ekonomidir. Günümüzde kentbilimin kapsamına fiziki plan fikri yanında ekonomik plan fikrinin de girmiş olması, bu iki bilim dalı arasındaki ilişkiye basit bir örnektir. Kentbilim, diğer taraftan coğrafya ile de ilgilidir. Coğrafya genellikle iki ana konuyla ilgilenir. Birincisi fizik coğrafyadır (dünyanın fiziki yapısını ve çevreyi inceler); ikincisi beşeri coğrafyadır (insanların dünya üzerindeki yaşayış ve davranışlarını inceler). Beşeri coğrafyanın, sosyal coğrafya ve iktisadi coğrafya olmak üzere bölümleri vardır. Görüldüğü gibi kentbilimin, hem fiziki coğrafya hem de beşeri coğrafyayla ilgisi tartışma götürmez.

KENTLEŞMENİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

Kentleşmenin Tanımı

Çağımızda ülkelerin gelişmişlik durumu incelenirken, “Gelişmiş” ve “Gelişmekte Olan” şeklinde sınıflandırılırlar. Gelişmiş veya gelişmekte olan devletin belirlenmesinde esas alınan ölçülerden bir tanesi de yerleşme alanlarının durumudur. Diğer bir deyimle, toplumların belirli yerlerde yerleşmelerine sebep olan kentleşme, aynı zamanda ülkelerin gelişmişlik durumunu belirlerken gözönünde tutulan bir başka faktördür.

Kentin Tanımı

Kent: insan ilişkileri açısından ancak belirli nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeylerde karşılandığı; her ülkenin kendi özelliklerine göre kriterlerini belirlediği fiziki yerleşme alanlarıdır. Kentler, siyasi, fiziki ve fonksiyonel açılarından incelenebilirler. Siyasi açıdan kentler, belirli idari sınırlar içerisinde görev yapan yönetimlere sahip birimlerdir. Fiziki açıdan kentler, değişik amaçlar için kullanılan çok sayıdaki binalar ile ulaşımı sağlayan yollardan oluşur. Fonksiyonel açıdan kentler ise, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldıkları yerleşme alanlarıdır. Kentleri çeşitli yönleriyle tanımlamaya çalışan bu ifadeler, geçerliklerini sanayileşmenin başlangıcına kadar korumuşlardır.

Kentin çeşitli yönlerini gördükten sonra hangi yerleşme alanlarına, hangi kriterleri kullanarak kent diyebileceğimiz konusunu inceleyelim. Yerleşme şekillerinin her iki ucunda yer alan köy ile kentin çeşitli bilim dalları tarafından değişik tarişeri yapılmıştır. Bu tarişer yapılırken, bilim dalları kendi uğraş alanlarına ağırlık kazandıran sonuçlara ulaşmışlardır. Kentin tanımı için kullanılan kriterleri başlıca şu noktalarda toplayabiliriz: Kamu yönetimi açısından “yerleşme alanının idari statüsü”; istatistikî açıdan “nüfusun yoğunluğu ve nüfusun bileşimi” ve sosyolojik açıdan “sosyolojik kurallara” dayanan kriterler kullanılmıştır. Kentin diğer yerleşme alanlarından ayrılması için kullanılan bir başka kriter de “nüfusun miktarı ve yoğunluğudur.” Devlet İstatistik Enstitüsü’ne göre kent, “il ve ilçe merkezlerinin belediye sınırları içerisinde kalan alanı” olmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı 20.000 kişinin yaşadığı yerleri kent olarak kabul etmektedir.

KENT SINIFLANDIRMALARI

Kent sınıflandırılması:

Kentler; fonksiyonları, barındırdıkları nüfus, fiziki sınırları, yerleşme alanları ve geçirdikleri kronolojik evreler açısından sınıflandırılırlar.

Fonksiyonları Açısından Kentler

KENTLEŞME VE KONUT POLİTİKALARI

Kentlerin fonksiyonları açısından sınıflandırılmalarında esas olan nokta “kentın sosyo-ekonomik yeri, önemi ve sınıridır”. Bu açıdan kentlerde hâkim olan sanayi, ticaret, madencilik, kültür ve dinlenme faaliyetleri dikkate alınmak suretiyle bir sınıflandırmaya gidilmektedir. Kentlerin fonksiyonları açısından ilk sınışıama çabalarına Amerikan kentlerinin sınışıamasıyla uğraşan Harris’de rastlamaktayız. Daha sonraları Harris tarafından ortaya konulan ölçüler değıştirilmek suretiyle Neslon tarafından uygulanmaya çalışılmıştır.

Ekonomik Fonksiyon

Kentlerin ekonomik fonksiyonları sırasıyla ticaretle, ziraatle ve sanayi ile ilgili faaliyetlerin merkezi olmaları halinde ortaya çıkar. Ticaret kentleri, perakende ve toptan yapılan ticari faaliyetlerin merkezileştii kentlerdir. Genellikle ticari faaliyetlerde ulaşım etkili bir faktör olduğu için, kentler açısından değışik taşıma araçlarıyla kolaylıkla gidilebilenler ticaret kentleri olmaya uygundur. Dolayısıyla limanlar ve havaalanları ile büyük karayollarının keşiştii yerlerin çevrelerindeki yerleşme merkezleri ticaret kentleri haline kolaylıkla dönüşürler.

Kültürel Fonksiyon

Kentlerin kültürel fonksiyonu çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Genellikle kentte bulunan yükseköğretim kurumları, edebiyat ve güzel sanat faaliyetleri, çeşitli kongre ve festival düzenleme imkânları, müzeler ve dini merkezler buralara kültürel fonksiyon kazandırır. Yükseköğretim kurumları veya diğer bir deyimle, Üniversiteler ulusal sınırları aşarak diğer ülkelere de kültürel fonksiyonlarını taşırlar. Çünkü üniversitelerde okuyan yabancı öğrenciler veya diğer ülkelere çeşitli amaçlarla giden öğretim üyeleri buldukları kentın kültürel fonksiyonuna hareketlilik getirirler.

İdari ve Siyasi Fonksiyon

Kentlerin ekonomik ve kültürel fonksiyonları genellikle kendiliğinden oluşur ve gelişir. Buna karşılık bir kent, sahip olduğu idari ve siyasi fonksiyon dolayısıyla diğer kentlere üstünlük sağlar. Çünkü bu kentın sahip olduğu idari ve siyasi fonksiyon genellikle ülkenin bütününe ilgilendiren hizmetlerin yürütülmesine yardımcı olmaktadır. Gerçekten de bir başkentte yürütülen idari ve siyasi faaliyetler, buraların diğer kentlerden fonksiyon açısından ayrılmasının başlıca ölçüsüdür. Kentlerin sahip oldukları idari ve siyasi fonksiyon ülkeler açısından da farklılık gösterir.

Barındırdıkları Nüfus Açısından Kentler

Kentlerin nüfusları açısından çeşitli gruplara ayrılmaları istatistik açıdan önem taşır. Fakat kentlerin sadece nüfus miktarları dikkate alınarak gruplandırılmaları günümüzde çok önemli değildir. Çünkü kentler ekonomik, sosyal ve kültürel fonksiyonları dolayısıyla önem kazanmaktadırlar.

Fiziki Sınırları Açısından Kentler

Kapladıkları fiziki alanın genişliği dikkate alınmak suretiyle kentlerin gruplandırılması ölçütüde zaman zaman kullanılmaktadır. Fakat kentlerin üzerinde kuruldukları alanın büyüklüğü ile geniş bir sahaya yayılmış bulunması her zaman kentın “büyük ölçekli” kent olduğunu göstermez.

Yerleşme Alan Şekilleri (Morfolojik) Açısından Kentler

Kentlerin bir başka gruplandırma şekli yerleşme alan şekliyle ilgilidir. Bu gruplandırma ölçüsünde, kentlerin kuruldukları alan şekillerinin benzerlik veya farklılıkları ile fiziki sınırların en ve boyları esas alınmaktadır. Bu ölçüye göre kentler řu gruplara ayrılır:

- Dairevi şekle sahip kentler
- Şerit şekline sahip kentler
- Parçalı şekle sahip kentler
- Çok merkezli şekle sahip kentler.

KENTLEŞME VE KONUT POLİTİKALARI

Geçirdikleri Kronolojik Evreler Açısından Kentler

Kentleri, kentleşmenin kronolojik evreleri açısından beş gruba ayırdıklarını görürüz. Bunlar sırasıyla:

- Tarih öncesi (Prehistorya) devir kentleri
- Klasik devir kentleri
- Roma kentleri
- Orta Çağ başındaki kentler
- Modern kentler

Kentlerin biyolojik varlıklar gibi bir gelişme gösterdiğini düşünen araştırmacılarda kendi açılarından şu grublandımayı yaparlar.

- 📍 **Eopolis:** Kent topluluğu öncesi köy topluluğunun çeşitli üretim şekillerine dayanarak oluşması,
- 📍 **Polis:** Belirli bir sanayi kolunun hâkim olduğu ve yine kamu hizmetlerini çevreye götürmek açısından belirli örgütlerin bulunduğu yerleşme alanları,
- 📍 **Metropolis:** Bazı küçük kentlerin ve diğer yerleşme alanlarının birleşmesiyle ortaya çıkan büyük kentler,
- 📍 **Megalopolis:** Metropolis şeklinde gelişen büyük kentin fiziki sınırlar açısından genişleyerek sosyo-ekonomik ve kültürel etkilerini ülke sınırları dışına kadar götürebilen kentlerdir.
- 📍 **Tyrannopolis:** Kentin ekonomik ve ticari hayatında gerileme başlamış olmakla birlikte büyümeye devam ettiği dönemdir. Kentin sosyo-kültürel fonksiyonlarında da gerileme başlamıştır.
- 📍 **Nekropolis:** Kent, her bakımdan çöküş içerisinde ve harabe haline gelmiştir

KENTLEŞMENİN ÖZELLİKLERİ

Kentleşmenin özelliklerini başlıca üç noktada toplayabiliriz.

1. Kentleşme Bir Değişmedir
2. Kentleşme Devletin Ödevlerinde Artışı Gerektirir
3. Devletin Kentleşme Sebebiyle Karşılaşacağı Problemler ve Görevler Karmaşık ve Teknik Nitelikler Taşırlar

5

KENTLEŞMENİN GELİŞMESİ

Kentleşmenin gelişmesini genellikle iki ana bölümde incelemekte yarar vardır. Sanayileşme öncesi kentleşme ve sanayileşme sonrası kentleşme. Böyle bir ayırımın yapılmasının başlıca sebebi, kentleşmenin sanayileşmeyle daha belirgin hale gelmesi ve hız kazanmış olmasıdır.

Sanayileşme Öncesi Kentleşme

Kentleşmenin, sanayileşmeyle daha belirgin hale geldiği ve hız kazandığı şüphesizdir. Sadece kentleşme sebepleri arasında sayılan “üretim, ulaşım ve tarım tekniklerindeki” değişiklikleri düşünmemiz bile bu fikri doğrular. Kentleşmenin başlangıcını belirlemek amacıyla kent dışı yerleşme alanlarının ilk defa kent haline ne zaman geldiği sorusuna cevap bulmamız gerekir. Genellikle bu değişiklik, uygarlığın başlangıcına kadar gider.

Bununla beraber, insanlık tarihinde kendisini gösteren bu değişiklik ilk defa Yakın Doğu’daki Mezopotamya, Peru ve Çin’deki Sarı nehir havzalarındaki yiyecek üreten toplumlarda ortaya çıkmıştır. Bu değişikliğin farklı bölgelerde ortaya çıkmasının sebebi elverişli kültür, ekonomik ve çevre şartlarının uygunluğudur. M.Ö. 5000 ile 3000 yılları arasında Mezopotamya’daki ilk kentleşmeyi, tekerlekli taşıma araçları, karasaban, nehir kayıkları, sulama kanalları ve madenleri işleme sanatının gelişmesi, toplumdaki ekonomik sosyal ve fiziki değişiklikleri meydana getirerek oluşturmuştur Ortaçağ Avrupa’sında kentleşme, şu üç ilke çerçevesinde şekillenmiştir.

- 📍 Yayılan ve ticarete dayanan kapitalist ekonominin gelişmesi ilkesi,
- 📍 Ulusal devlet ilkesi,
- 📍 Fiziki bilimlerin esaslarını ortaya koyan fikir sisteminin doğması ilkesi.

Bu üç ilke içerisinde en önemli olanı ulusal devlet kavramıdır. Çünkü böylece farklı mekânlarda bulunan yerleşme alanları (Site-Polis) tek tek sahip oldukları siyasi iktidarı, toplumun siyasi örgütlenme şekli olan devlete devretmekteydiler. Bütün devlet bürokrasisi az sayıdaki kentlerde, hatta bir tek kentte toplanmak suretiyle yerleşme alanları ekonomik, sosyal ve kültürel fonksiyonlar kazanmaktaydı.

Sanayileşme Sonrası Kentleşme

Sanayileşme öncesi kentleşme, tarımın ilerlemesi ve elde edilen üründe artış olmasının etkisindedir. Oysa sanayileşmenin başlaması ile kentleşme daha başka unsurların etkisinde kalarak gelişmiştir. Genellikle kentleşme ile sanayileşmenin birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri kabul edilir. Nüfusun artması, işçilerin yaptığı işleri farklılaştırır ve işlerin farklılaşması da uzmanlaşmaya yol açar. Uzmanlaşmanın en önemli sonuçlarından bir tanesi olan verim artışı, başlangıçta sanayileşmenin esas birimlerinden olan işçinin hayatını olumlu yönde etkilemiştir. Sanayileşme sonrası kentleşmenin, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler ayırımı yapılmak suretiyle incelemesinde yarar vardır. Çünkü kentleşmeyi etkileyen etkenlerden birisi olan ekonomik yapı, her ülkede farklılık gösterir.

Gelişmiş Ülkelerde Kentleşme

Genellikle ülkeler kalkınmalarını sanayileşmeyle, ticaret ve madencilikle gerçekleştirirken bu tür faaliyetlerin yapıldığı alanlarda göze çarpan değişikliklerin başında nüfus oranındaki artış gelir. Gelişmiş ülkelerin kentleşen ve zamanımızın "Metropolitan alanının" çekirdeğini oluşturan yerleşme alanlarının, genellikle sanayi bölgelerinde veya çevrelerinde ortaya çıkması rastlantı değildir. Bu tamamen sanayileşme ile kentleşmenin organik bağlantısının sonucudur. Bu sonuç, sanayileşmeye Onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında başlamış ve zamanımızın gelişmiş ülkeleri arasında yer almış bulunan İngiltere, Fransa, Almanya, Amerika ve diğer gelişmiş devletlerdeki kentleşmenin hareketinde kolaylıkla izlenebilir. Sanayileşmeyle başlayan kentleşmenin karakteristik özelliğini, sıralar halinde ve tek bir bina görünümünü veren dikdörtgen şeklindeki blok yapılar meydana getirir. Daha sonraları ulaşım ve haberleşme alanlarında kaydedilen ilerlemeler, kentleşmenin başlangıcında belirli yerleşme alanlarının merkezlerinde toplanan nüfusun ve ekonomik faaliyetlerin (üretim, ticaret) dağılmasına ve daha sonra göreceğimiz çevre kentlerin (banliyöler) meydana gelmesine sebep olmuştur.

Bu gelişme sonucunda kent merkezlerindeki alım, satım ve üretim merkezlerinin yerlerini, bölge veya daha doğru bir deyimle çevrekent alım, satım, ticaret ve üretim merkezleri almağa başlamıştır. Avrupa'da, gelişmiş ülkeler arasındaki kentleşme oranı en yüksek ülke İngiltere'dir. İngiltere'de, 1901 yılında kentlerde yaşayanların genel nüfusa oranı % 77 iken, bu oran 1951 de % 81'e ulaşmıştır. 1950 yılındaki kentleşme oranı ise Almanya'da % 71,0, İtalya'da % 42,0, Hollanda'da % 55,8 ve Fransa'da % 52 dir. Aynı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kentleşme oranı % 64'dür. 1970 yılında bu ülkelerdeki kentleşme oranı ise, Almanya'da % 76, İtalya'da % 54, Hollanda'da % 82 ve Fransa'da % 70,6 ya ulaşmıştır.

Gelişmekte Olan Ülkelerde Kentleşme

Gelişmekte olan ülkelerin gelişme ve kalkınma yolunda karşılaştıkları sorunlar değişik olmasına karşılık, bazı ortak özelliklere de sahiptirler. Her şeyden önce bu ülkelerde, kişi başına düşen milli gelir çok azdır. İkinci ortak özellikleri ise, tarıma dayalı bir insangücü istihdamının söz konusu olmasıdır.

Örneğin, Afrika ve Asya'daki gelişmekte olan ülkelerde insangücünün % 70, % 90 kadarının tarım alanında istihdam edilmesine karşılık, gelişmiş ülkelerde bu oran sadece % 5 civarında kalmaktadır. Üçüncü ortak özellikleri, hızlı bir gelişme içerisinde olmalarına karşılık esas nüfus kent dışı yerleşme alanlarında yaşamaktadır. Dördüncü ortak özellikleri, doğum oranının ölüm oranından fazla olması dolayısıyla, toplam nüfus içerisinde ve 15 yaşın altında üretici olmayan nüfusun büyük bir miktar

KENTLEŞME VE KONUT POLİTİKALARI

oluşturmasıdır. Beşinci ortak özellikleri, kişi başına düşen milli gelirdeki düşüklüğün çeşitli beslenme bozukluklarına sebep olmasıdır. Altıncı ortak özellik olarak, salgın hastalıklar sebebiyle ölüm yüzdesinin yüksek düzeyde oluşmasını söyleyebiliriz. Gelişmekte olan ülkelerin, bir başka ortak özellikleri de, okuma yazma oranının buralarda düşük olmasıdır.

Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Kentleşme Özellikleri

Gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme özelliklerinin başında, bu ülkelerdeki nüfus artış oranı ve gerçek kentleşme ölçüsünün insanlık tarihinde rastlanmayacak düzeye ulaşması gelir. Nüfus artışı, hem kentlerde ve hem de kent dışı yerleşme alanlarında sağlık konusundaki gelişmeler sonucu hız kazanmıştır. Sağlık alanındaki ilerlemeler, salgın hastalıklar sebebiyle ve küçük yaşlardaki ölümlerde azalmalar meydana getirirken, ölüm yaş ortalamasını da yükseltmiştir.

KLASİK KENTLEŞME NEDENLERİ

Klasik kentleşme: Tarım tekniklerinin gelişmesi, çalışma imkânları, ulaşım tekniklerinin gelişmesi, coğrafi sebepler, hukuki ve siyasi sebepler ve göç etme eğilimi klasik kentleşmenin sebepleridir. “**klasik kentleşme**” sebepleri; tarım tekniklerinin gelişmesi, çalışma imkânları, ulaşım tekniklerinin gelişmesi, coğrafi sebepler, hukuki ve siyasi sebepler ve göç etme eğilimi olarak sıralanabilir. Çağdaş kentleşme sebepleri de; ekonomik işbirliği toplulukları, yabancı işçiler ve kitle ulaşım imkânlarının artışıdır.

Tarım Tekniklerinin Gelişmesi

Tarım tekniklerindeki ilerlemelerin kentleşme üzerindeki etkisinin derecesi konusunda değişik görüşler bulunmasına rağmen, bu etkinin az olmadığı kanaatindeyiz. Özellikle sanayi ekonomisi öncesi, tarım ekonomisi devrinde, çiftçiler zamanlarının çoğunu tarım ürünlerinin üretimine ayırıp, daha fazla insangücüne ihtiyaç duyarlarken; tarım tekniklerindeki ilerlemeler hem üretim yapanların boş zamanlarını artırmış ve hem de tarım işçilerinin bu kesimden başka iş alanlarına geçmesine sebep olmuştur.

Çalışma Olanakları

Kentlerdeki alanlarının çeşitleri ve sağladığı olanaklar kentleşme konusunda “çekici şart” olmuştur. Kentlerdeki çalışma olanakları, kentten kente farklı olabilir. Kentlerden birisi ülke ekonomisini içerisinde “kamu kesiminde çalışma” açısından önem taşıırken, bir başkası “özel kesimde çalışma” açısından önem taşır.

Ulaşım Tekniklerinin Gelişmesi

Kentleşmeyi etkileyen önemli faktörlerden birisi de ulaşım ve haberleşme tekniklerindeki gelişmelerdir. Ulaşım tekniklerindeki gelişmeler kentleşmeyi iyi yönde etkilemiştir. Herşeyden önce yetersiz ulaşım sebebiyle, sadece çevresi için üretim yapan küçük sanayi kuruluşlarıyla, yerel ticaret alanları, taşımadaki ilerlemeler dolayısıyla büyük üretim ve ticaret merkezleri haline gelmişlerdir.

Coğrafi Nedenler

Kentleşmeyi etkileyen sebeplerden bir tanesi de kentlerin, coğrafi açıdan kurulduğu yerdir. Gelişmiş ülkelerdeki birçok büyük kent -örneğin Rotterdam, Londra, Liverpool, New York, New Orleans ve San Francisco- deniz taşımacılığının önem taşıdığı zamanlarda gelişmiş, kıyı yerleşme alanlarıdır. Diğer taraftan, sanayinin ihtiyaç duyduğu temel hammaddelerin çıkarıldığı çevrelerde belirli kent merkezleri şeklinde gelişmişlerdir.

Hukuki ve Siyasi Nedenler

Kentleşmeyi, her ülkenin hukuki ve siyasi sistemleri de etkiler. Özellikle toprak mülkiyetini düzenleyen kanunlar, hukuki açıdan kentleşmeye yön verirler. Diğer taraftan ülkelerin kentleşmeyi şekillendirmek istemeleri doğrudan bu konularla ilgili kanuni düzenlemelere gitmelerine neden olmuştur. Nitekim

KENTLEŞME VE KONUT POLİTİKALARI

İngiltere 1946, 1965 ve 1968 senelerinde yayınladığı “Yeni Kentler Kanunu” ile kentleşmeyi denetim altında tutmak istemiştir.

Göç Etme Eğilimi

Kent dışı yerleşme alanlarından, kentlere göç etme eğilimi de kentleşmeyi etkiler. Kentler ekonomik çekicilik yanında, sosyal açıdan insanları cezbeden özellikler taşıyabilir veya hiç değilse tercihlerini etkiler.

TARİHSEL SÜREÇTE TÜRK KENTLERİNİN GELİŐİMİ

Anadolu’da kentleşme oldukça eski bir geçmişe sahiptir. Türklerin Anadolu’ya girmesinden önce de son derece gelişmiş kentler bulunmaktaydı. Anadolu’daki Türk kentlerinin ticari, idari, dini, kültürel ve sağlık hizmetleri gibi çeşitli faaliyetlerin merkezi olan özellikler vardır. Türkiye’de kentleşme hızlı bir şekilde sürmektedir. Kırsal kesimden kentlere hızlı bir göç yaşanmaktadır. Bu göçler sanayileşme ile ilgili olmasına rağmen, sanayileşmenin ihtiyaçlarından fazla olduğu için kentleşme sağlıklı ve düzensiz olmaktadır.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/kentlesme-ve-konut-politikalari-ady212u?search=KYT301U>